

Poštna zgodovina Škofje Loke v luči jubilejev v letu 2019

Povzetek

215. obletnica rojstva in 140. obletnica smrti Lovrenca Koširja (1804–1879), pobudnika poštne znamke, 100 let od izida prvih slovenskih poštних znakov – Verigarjev (1919), 65. obletnica smrti časnikarja, umetnostnega zgodovinarja in filatelista Anteja (Antona) Gabra (1883–1954), 70 let delovanja Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka (1949), 70 let od ustanovitve Filatelistične zveze Slovenije (1949) in 80. obletnica obstoja Loškega muzeja Škofja Loka (1939) so mejniki, ki so v letu 2019 zaznamovali poštno zgodovino Škofje Loke.

Uvod

Kdorkoli bo prebral samo povzetek članka, se bo verjetno najprej vprašal, kaj imajo skupnega vsi naštetí jubileji; posebno obletnici Koširjevega rojstva in smrti, ki vedno sovpadata, pa izida prvih dveh slovenskih poštних znakov za 10 in 20 vinarjev neposredno po razpadu Avstro-Ogrske monarhije po koncu 1. svetovne vojne oktobra leta 1918 in častitljiva obletnica Loškega muzeja Škofja Loka. Bolj razpoznavna sta jubileja ob 70. obletnici Filatelistične zveze Slovenije in Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka. Pa še pri slednjih dveh imajo nepoučeni predstavo, da se filatelisti, ali po domače zbiralci znakov, ukvarjajo le z zbiranjem poštних znakov v albumih, ki največkrat končajo svojo življenjsko pot nekje na podstrešju hiše, ko je zbiratelj teh znakov umrl, njegovi nasledniki pa nimajo nobenega posluha za gumirane potiskane papirčke, zato se s tem konjičkom nima smisla ukvarjati. Ko pa te znamke nekdo poskuša prodati, je to misija nemogoče. Tako razmišljanje je seveda daleč od resnice, če se nekdo resnično želi ukvarjati s filatelijo. Filatelija niso samo poštne znamke, temveč vse listine in dokumenti, ki so kakorkoli povezani s pošto, npr. poštne dopisnice, ilustrirane dopisnice, ovojnice potovalnih pisem – osebnih in poslovnih – razglednice,

poštne spremnice, denarne nakaznice in potrdila, sodne povratnice, poštni žigi (dnevni, priložnostni) in žigi raznih ustanov, povezanih s pošto (npr. bank, sodišč, cerkvenih ustanov, upravnih enot, županstev, notariatov itd.).

Posebna veja filatelije je fiskalna filatelija, po domače kolki, nalepljeni na raznih rojstnih, krstnih, poročnih listih, spričevalih, pogodbah itd. To področje filatelije ima posebno vrednost, ker je bila s septembrom 2008 uporaba kolkov v Republiki Sloveniji ukinjena. In zakaj so jih sploh izumili? Zanimivo vprašanje, še bolj pa je zanimiv odgovor. Z nalepljenim kolkom na listini je uradnik potrdil, da je stranka plačala stroške (takso), ki so nastali z izdajo listine. Pred izumom kolka se je zgodilo tudi, da je stranka poravnala stroške, uradnik pa je denar spravil v svoj žep. Moderna e-tehnologija danes omogoča hitro in eksaktno uradovanje, ki bo nekoč tudi vse poštne storitve omogočila brez poštних znamk in poštних žigov. S slednjimi poštni uslužbenci razvrednotijo nalepljene znamke in so dokaz, da je stranka plačala poštino, npr. poslano pismo.

In prav v tem grmu tiči zajec, ki se mu reče filatelija, ko filatelisti zbirajo stare listine, stare dokumente, stara pisma, razglednice itd., ki imajo danes že svojo vrednost, ker so ogledalo nekega časa, ko poštних znamk še niti ni bilo. V uporabi so bili različni žigi, od leta 1840 pa prve poštne znamke v Angliji, v letu 1850 tudi v naših deželah, ki so bile od leta 1867 do leta 1918 del Avstro-Ogrske monarhije, in od 1. 1. 1919 tudi na ozemljih današnje Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Italije, Madžarske in Avstrije. Prve slovenske poštne znamke (*Verigarji*) so bile v poštnem prometu vse do konca leta 1921. Po končani 1. svetovni vojni je nastala najprej Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, nato Kraljestvo SHS (Srbov, Hrvatov in Slovencev) in leta 1921 Kraljevina Jugoslavija z novimi poštными znamkami in poštными žigi z izpisom kraja pošte v žigu v latinici in cirilici.

Čar opisane filatelije je, da so pravi filatelisti včlanjeni v filatelističnih društvih (v Sloveniji jih deluje 24), vsa društva pa povezuje krovna organizacija Filatelistična zveza Slovenije, ki je članica Evropske federacije filatelističnih zvez (FEPA). V filatelističnem društvu filatelisti med seboj izmenjujejo razno filatelistično gradivo, ki je bilo že opisano, raziskujejo področja poštne zgodovine, zlasti poštne žige, pripravljajo zbirke za različne razstave (društvene, meddruštvene, državne, regijske, mednarodne in svetovne) in s svojimi filatelističnimi eksponati ustvarjajo arhiv za zanamce, da bodo lažje razumeli razvoj industrijske revolucije (danes je na pohodu že njena četrta različica), kako je poštna zgodovina krojila čas od prve tretjine 18. stoletja, ko je naš rojak Lovrenc Košir dobil idejo za prvo poštne znamke, do današnjih dni. In Loški muzej Škofja Loka je bil ob svojem jubileju, 80. obletnici delovanja, tudi vpet v filatelijo z razstavo *Z nami praznujemo*. Nekoč je dr. Pavle Blaznik, eden od njegovih ustanoviteljev, zapisal: *»Osnovna naloga muzeja je, da bodo Ločani vedeli, kako so živeli ljudje nekoč in da bodo tudi naši zanamci cenili to, kar mi ustvarjamo danes.«* Žal je to sporočilo le delno uresničeno, saj Lovrenca Koširja, našega rojaka, pobudnika poštne znamke, v muzeju še ni nikjer, niti ni kotička o poštni zgodovini

Škofje Loke, ki se je s poštno Zbiralnico začela že leta 1840 in je bila ena najstarejših na ozemlju današnje države Slovenije. V Poštnem muzeju v graščini v Polhovem Gradcu sta na ogled eksponata prvih znamk s portretom Koširja iz leta 1948 in osnovna zbirka prvih slovenskih znamk (*Verigarjev*), ki sta jo uredila in podarila muzeju častna člana FD Lovro Košir Škofja Loka že pokojni Albert Murn in Aleksander Elsner iz Medvod. To pa je tudi vse, kar je danes državljanom Slovenije na voljo v muzejih s področja filatelije. Zelo dobro pa loški filatelisti sodelujejo s kustosi Loškega muzeja Škofja Loka ob raznih jubilejih, razstavah, npr. leta 1973 ob 1000-letnici Škofje Loke, leta 1984 ob 85. obletnici rojstva akademskega slikarja Božidarja Jakca in 45-letnici Loškega muzeja Škofja Loka, leta 1999 ob 60-letnici Loškega muzeja Škofja Loka in 50-letnici Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka, leta 2001 ob 10. obletnici samostojnosti Slovenije in leta 2016 ob svetovnem čipkarskem kongresu (OIDFA) v Ljubljani.

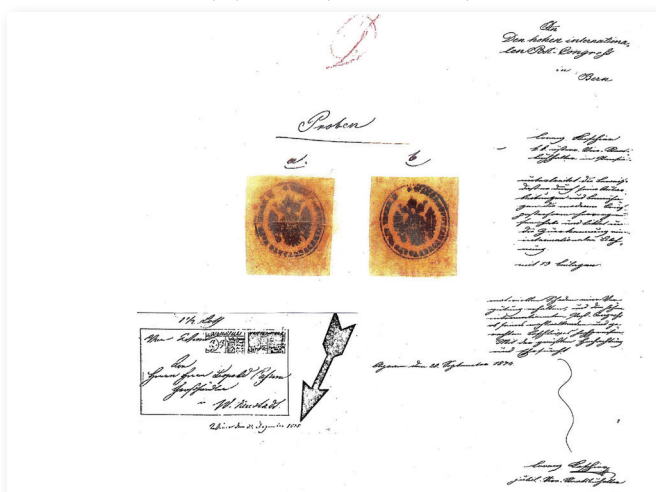
Lovrenc Košir in poštna znamka

Letos mineva 215 let od rojstva in 140 let od smrti našega rojaka Lovrenca Koširja iz Spodnje Luše v Selški dolini. O njegovi življenjski poti je največ podatkov zbral idrijski rojak Ferdinand Kobal (1883–1959). Njegova pobuda je bila odkritje spominske plošče Koširju na Fojkarjevi domačiji v Spodnji Luši in izdaja poštних znamk s Koširjevim portretom ter rojstno hišo leta 1948. Žal je Ferdinand Kobal na začetku šestdesetih let 20. stoletja umrl in z njim tudi skoraj vse gradivo o Koširju, ki ga je Kobal zbiral skoraj 30 let. Samoupravni politični sistem v drugi Jugoslaviji, vse do osamosvojitve Slovenije, Koširju ni bil naklonjen, češ da je bil nemško usmerjen, ker je pisal le v nemškem jeziku, med drugim tudi o svoji genialni ideji v elaboratu o poštni znamki leta 1835/1836, ki ga je poslal na poštno upravo oziroma Visoko dvorno blagajno na Dunaju. Z majhnim gumiranim koščkom papirja, ki bi ga nalepili na pisemsko ovojnico, bi pošiljatelj pošiljke plačal stroške poštne; s poštним žigom pa bi nalepljeno znamko na ovojnici poštni uradnik na pošti znamko razvrednotil (uničil). S tem bi se izognili zapletenemu obračunavanju poštne, ki je bilo takrat zelo zamudno, ker je poštino običajno plačal prejemnik pisemske pošiljke. Poštni uradnik pri prevzemu pošiljke namreč še ni natančno vedel, po kakšni poti s konjsko kočijo bo pošiljka potovala in posledično, kolikšni bodo stroški poštne. Seveda je bila težava takrat, ko prejemnik (naslovnik) pošiljke ni želel sprejeti.

Žal so avstrijski uradniki na Dunaju Koširjev predlog zavrnil. Zakaj? O tem natančnih podatkov ni, temveč so več ali manj le ugibanja. Košir je bil zaposlen v finančnih oddelkih pošt v Ljubljani, Benetkah, Milanu, Zagrebu in na Dunaju, zato je dobro poznal takratno finančno poštno poslovanje, ki ga je pripeljalo do ideje o poštni znamki. Ko ni uspel s svojo idejo, je postal za okolje in svoje sodelavce zelo moteč, celo tako, da so ga v Zagrebu predčasno upokojili. Vse do svoje

Serijska znamka s portretom Lovrenca Koširja in letalska znamka z njegovim portretom ter njegovo rojstno hišo, ki ju je leta 1948 na pobudo Ferdinanda Kobala izdalo PTT podjetje nekdanje DF Jugoslavije.

Detajl iz elaborata Lovrenca Koširja (1835/1836) o poštni (pisemski) znamki, ki ga je poslal Visoki dvorni blagajnik na Dunaju in leta 1874 tudi kongresnikom v Bern, ko so ustanovili Svetovno poštno zvezo. Puščica kaže datum, ko je Košir vlogo napisal.

smrti leta 1879 na Dunaju, je premišljeval o ideji poštne znamke, ki jo je po dolgotrajnem prepričevanju visokih angleških poštних uradnikov leta 1840 uresničil angleški učitelj Rowland Hill. Eden od zadržkov za vpeljavo poštne znamke na angleških poštah je bil med drugim tudi, kako bodo poštni uradniki lepili gumirane znamke na ovojnice (če jih bodo enostavno z jeziki, bodo lahko zboileli za različnimi alergijami, ker je bilo gumiranje in tiskanje poštних znamk šele v povojih).

Junija leta 1850 so poštne znamke zagledale luč sveta tudi v avstrijskih deželah oziroma v kasnejši Avstro-Ogrski monarhiji. Ko je Koširjeva genialna ideja o poštni znamki postala izum Angleža Rowlanda Hilla tudi na poštних uradih, kjer je Košir služboval, je bilo to zanj največji psihični pritisk. Poleg slovenskega jezika je Košir obvladal še nemščino, italijanščino, francoščino, hrvaščino in latinščino. Zato so ga večkrat premeščali po finančnih poštних uradih današnje Slovenije, Hrvaške, Italije in Avstrije. Vendar se ni nikjer ustalil, ker ga je povsod preganjala nočna mora njegove ideje o poštni znamki. Leta 1874 je bil v Bernu (Švica) 1. Ustanovni kongres Svetovne poštne zveze (UPU) in Košir je udeležencem tega kongresa še enkrat poslal svoj elaborat iz leta 1835/1836, kako si je zamislil izvedbo poštne oziroma bolje rečeno pisemske znamke v praksi, da bi na tem kongresu dobil vsaj zadoščenje o prvenstvu tega izuma.

Od izida prve poštne znamke v Angliji je takrat minilo že skoraj 35 let. Zato so kongresniki v Bernu vzeli to Koširjevo dokumentacijo le na znanje, brez odločitve. In prav to dejstvo je bilo zadnji žebelj v njegovi krsti, da je bolan in zapuščen od vseh julija 1879 umrl v dunajski hiralnici. Kje je njegov grob, ne ve nihče. Tudi arhivskih listin o Koširju je ostalo bore malo, čeprav je bil visok finančni uradnik takratne avstrijske in kasnejše avstro-ogrske pošte. Po letu 1948, ko so izšle prve in edine znamke s Koširjevim portretom, je vse do leta 1991 odšel

Ovitek prvega dne z izpisom *Pionir poštne znamke*, priložnostno znamko s Koširjevim portretom z odtisom priložnostnega poštnega žiga. Tako je avstrijska pošta leta 1979 obeležila 100. obletnico rojstva našega rojaka iz Selške doline.

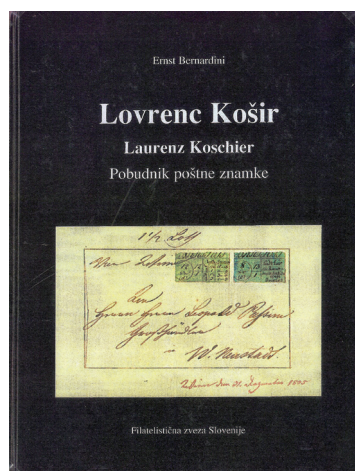
v pozabo slovenskih politikov, kulturnikov in še koga. Leta 1979, ob stoletnici njegove smrti, je avstrijska pošta izdala priložnostno znamko, ovitek prvega dne in priložnostni poštni žig, s katerim je ovekovečila, kot so ga poimenovali naši severni sosedi, »*pionirja poštne znamke*«.

Avstrijski filatelist in sodnik ustavnega sodišča na Dunaju dr. Ernst Bernardini je leta 1999, ob 80-letnici izida prvih slovenskih znamk (*Verigarji*), obiskal mednarodno filatelistično razstavo v Ljubljani. Ob tej priložnosti so z njim navezali stike predstavniki Filatelistične zveze Slovenije (Igor Pirc) in filatelista Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka (Albert Murn in pisec tega članka). Plod tega sodelovanja je bila izdaja knjige, ki jo je tudi s pomočjo prej omenjenih leta 2004 izdal dr. E. Bernardini *Lovrenc Košir: pobudnik poštne znamke* (v nemščini), na pobudo Filatelistične zveze Slovenije pa je bila knjiga prevedena tudi v slovenščino.

V knjigi je dr. Bernardini zbral in smiselno povezal vse še dostopne arhivske dokumente o Koširju iz Slovenije, Italije, Avstrije, Švice in Nemčije ter na njihovi podlagi nedvoumno dokazal, da je bil Lovrenc Košir prvi pobudnik ideje ali izuma poštne znamke. Filatelistična zveza Slovenije v njegovo čast podeljuje priznanja filatelističnim društvom in posameznim filatelistom. Priznanja Lovrenca Koširja dobijo člani društva in tisti, ki se s svojimi zbirkami udeležujejo filatelističnih razstav doma in in po svetu, organizirajo filatelistične krožke po šolah, se ukvarjajo z raziskovalnim delom na področju poštne zgodovine ter publicirajo svoje izsledke v raznih strokovnih revijah.

Ovitek prvega dne, priložnostna znamka in odtisi treh žigov, dveh priložnostnih in enega dnevnega, pošte v Škofji Loki. Priložnostne izdaje je Pošta Slovenije d. o. o. izdala leta 2004, ob 200-letnici rojstva Lovrenca Koširja, pobudnika poštne znamke.

Naslovnica knjige *Lovrenc Košir: pobudnik poštne znamke*, ki jo je avtor dr. Ernst Bernardini z Dunaja predstavil leta 2004 na simpoziju o Koširju v Celovcu v nemščini in v Škofji Loki v slovenskem prevodu.

Leta 2004 je Pošta d.o.o. Slovenije izdala priložnostno poštno znamko ob 200-letnici rojstva Lovrenca Koširja, Filatelistično društvo Lovro Košir pa je bilo organizator 4. Državne filatelistične razstave in skupaj s Filatelistično zvezo Slovenije pripravljavec simpozija o Lovrencu Koširju. Na simpoziju v Celovcu in v Škofji Loki je gospod dr. Ernst Bernardini predstavil Koširjevo življenjsko pot, zaobseženo v prej omenjeni knjigi.

Prve slovenske znamke – Verigarji

Drug pomemben jubilej, ki je posredno povezan tudi s poštno zgodovino Škofje Loke, je bil izid prvih slovenskih znamk leta 1919. Prvi slovenski poštni znamki z motivom golega atleta (sužnja), ki trga verige avstro-ogrskega jarma in v njegovem ozadju sončni žarki svobode (delo slikarja Ivana Vavpotiča iz Kamnika), sta izšli 3. 1. 1919 v nazivni vrednosti (nominali) za 10 in 20 vinarjev, v tiskarski tehniki knjigotiska in kamnotiska. Te znamke filatelisti imenujemo *Verigar(je)* (nemško: *Kettenbrecher*, angleško: *Chainbreakers*) zato, ker slikarjev suženj na znamki s svojih rok trga verige (okove).

Splošno pomanjkanje hrane, oblačil in drugih dobrin po končani 1. svetovni vojni je bil vzrok, da so tudi slovenske poštne znamke tiskali v nenormalnih pogojih (stara tiskarska oprema, neustrezna pigmentna barvila, firnež, gumi, različne vrste papirjev), kar je botrovalo napakam natiskanih znamk v polah. Znamke so odstopale v barvnih različicah (niansah) in celo v barvnih tonih. Nekatere so bile brez zobčanja in v t. i. sotiskih. Skratka, po končni kontroli tiskarskih pol v obeh tiskarnah, v Ljubljani in na Dunaju, bi morali večino teh znamk uničiti. Seveda do tega ni prišlo, večji del teh znamk je končal v poštne prometu, še več pa pri filatelistih in prodajalcih znamk doma in v tujini. Pomanjkanje znamk je bilo po poštne uradih na Kranjskem tolikšno, da so morali znamke višje nominalne vrednosti diagonalno prerezati, da so dobili dve znamki za dve pisemski ovojnici z nižjo nominalo.

Prve znamke slovenske izdaje 1919/1921 za 10 in 20 vinarjev,
tiskane v tehniki kamnotiska in knjigotiska.

Diagonalno odrezana znamka slovenske izdaje za 10 par v zeleni barvi in del te znamke, uporabljen na pisemski ovojnici kot 5-parska znamka.

Odtis dvokrožnega avstrijskega žiga z mostom, datumom v mostu, oznako žiga »c« in izpisom kraja pošte med obema krožnicama v nemščini Bischoflack (zgoraj) in v slovenskem jeziku (Škofja Loka) na avstrijski znamki.

Posebnost razvrstevanja (žigosanja) teh znamk je bila uporaba t. i. nacionaliziranih žigov. To so bili nekdanji žigi Avstro-Ogrske monarhije z izpisom kraja pošte v nemškem in slovenskem jeziku, iz katerih so »izbili« nemška imena krajev, npr. v primeru pošte v Škofji Loki je izpadel izpis Bischoflack. Na poštнем uradu v Škofji Loki so v letih 1919/1921 uporabljali izključno nacionalizirane žige, kar je razvidno iz odtisov žigov na znamkah na različnem poštnem gradivu (kot so poštnе spremnice, nakaznice, dopisnice, potovalna pisma itd.). Šele po letu 1921 so tudi na pošti v Škofji Loki uporabljali jugoslovanske žige z izpisom kraja pošte v latinici in cirilici.

Nacionaliziran žig v Škofji Loki je imel naslednje karakteristike: dvokrožen žig z mostom, zunanjim premerom 3 mm, datumom v mostu, izpisom kraja pošte Škofja Loka med krožnicama spodaj in črkovno oznako žiga npr. »b« ali »c«.

Prve slovenske znamke (*Verigarji*) so danes filatelistično blago, ki ima zaradi svojih zgoraj opisanih specifičnosti (napak tiskanja, mnoštva barvnih tonov iste nominale, različnih papirjev itd.) največjo vrednost. Še bolj kot doma v Sloveniji so te znamke iskane v tujini, celo na Japonskem. Eno od najboljših zbirk *Verigarjev* pri nas ima član Filatelističnega društva iz Škofje Loke Aleksander Elsner iz Medvod. Njegova zbirka obsega nekaj deset tisoč znamk, vendar se vse ločijo med seboj po barvi, vrsti papirja (npr. gladki, spužvasti, kartonski, cigaretni itd.) ali tiskarski napaki. *Verigarje* so tiskali na 29 vrstah papirja različne kakovosti in mase (g/m²) ter različne debeline.

Moderna e-tehnika (računalniki, tiskalniki, skenerji, fotokopirni stroji ...) danes omogoča izdelavo ponaredkov teh znamk, ki tržišče še bolj zamegljuje, zato mora zbiralec teh znamk imeti precej grafičnega znanja, zlasti s področja

Trije odtisi nacionaliziranega avstro-ogrskega žiga na štirih znamkah slovenske izdaje; odstranjeno (odbito) je ime kraja pošte v nemščini. Ostalo je le slovensko poimenovanje Škofja Loka.

barv, pigmentnih in drugih barvil, tiskarskih past, barvne metrike (spektrofotometrije), karakteristik papirjev in še kaj, da bi ločil originalno znamko od ponaredka. Te originalne prve slovenske znamke so zaradi svoje starosti zlasti pri barvah izgubile nekaj svoje prvobitnosti. Obledele so, čeprav varno spravljene v albumih ali na razstavnih listih. Posebno znamke na razstavnih listih zbirk so na razstavah izpostavljene dnevni, včasih pa tudi sončni svetlobi. In pri teh znamkah se po nekaj razstavah že pozna rahla sprememba barvne nianse ali celo barvnega tona. Te spremembe naše oči sicer slabo zaznajo. Zelo dobro pa te barvne razlike izmerimo na spektrofotometru (aparaturi, ki točno izmeri količino npr. rdečega barvila, modrega in rumenega barvila, ki v določenih odstotkih sestavljajo npr. zeleno barvo, ki jo zazna naše oko). Zelo pomembno je, da smo pri nakupu teh prvih slovenskih znamk previdni in kupujemo samo takšne primerke, ki so atestirani. Prav zaradi tega so *Verigarji* na tržišču danes zelo iskani, ker je na celem svetu malo podobnih poštinih znamk s toliko posebnostmi, kot jih najdemo ravno pri prvih slovenskih znamkah, ki so bile dolga leta, kot znamke prve slovenske izdaje, zamolčane, delno že v nekdanji Kraljevini Jugoslaviji, dokončno pa v (Titovi) Jugoslaviji. Vedno se je govorilo le o *Verigarjih*, ker je vse bolj spominjalo na neke revolucionarne čase, manj pa na to, da je takoj po razpadu Avstro-Ogrske, oktobra 1918, mlada Država Slovencev, Srbov in Hrvatov, čeprav le za približno dober mesec, bila sposobna spraviti na svet svoje poštné, slovenske znamke. In po sto letih smo letos v Sloveniji ta jubilej proslavili z mednarodno filatelistično razstavo Alpe-Jadran v Kamniku, mednarodnim simpozijem v Ljubljani, izdajo posebnega koledarja in izida priložnostne znamke, priložnostne ovojnice prvega dne in s priložnostnim poštним žigom.

Ante (Anton) Gaber

Ob 100-letnici izida prvih slovenskih znamk (*Verigarjev*) ne smemo pozabiti loškega rojaka Antona Gabra. Rodil se je v Škofji Loki leta 1883, tu končal osnovno šolo, gimnazijo nadaljeval v Kranju in na Sušaku, kjer je leta 1903 maturiral in študij umetnostne zgodovine poslušal na Dunaju. Leta 1908 se je vrnil v Škofjo Loko, kjer se je družil s slovenskimi impresionisti (Rihardom Jakopičem, Ivanom Groharjem, Matejem Sternenom). Leta 1913 je dobil službo v Etnografskem muzeju v Beogradu, leto kasneje pa na ministrstvu za gospodarstvo, kjer je služboval vse do avstrijske okupacije (1915), ko je bil konfiniran v Beogradu. Leta 1916 so ga vpoklicali v avstrijsko vojsko, tam je dočkal konec 1. svetovne vojne. Leta 1919 je bil krajši čas upravitelj Rikljevčevega zdravilišča na Bledu, za tem pa je dobil mesto eksperta za filatelijo pri Poštnem ravnateljstvu v Ljubljani. Že kot gimnazijec se je seznanil s slovenskimi literarnimi in slikarskimi krogi, kritično spremljal delo slovenskih impresionistov in kasneje, po končanem študiju na Dunaju, pisal članke za revijo *Dom in svet* ter časnika *Slovenec* in *Jutro*. Urejal je tudi umetniško zbirko Karla pl. Strahla v Stari Loki. Poštno ravnateljstvo v Ljubljani je v začetku leta 1919 izdalo prve slovenske znamke (*Verigarje*) in Ante Gaber je kot ekspert za poštne znamke prvi načrtno zbral *Verigarje* v vseh možnih variantah (glede na vrsto papirja, zobčanja, tiskarsko tehniko knjigotiska in kamnotiska, barvo, lepila, tiskarske napake in na vrsto uporabljenih poštних žigov, ki so bili v letih 1919–1921 na voljo na takratnih poštних uradih za razvrednotenje poštних znamk). Po njem se znamka *Verigarja* za 60 vinarjev v posebni modri barvi, tiskana v tehniki kamnotiska, še danes imenuje *Gaberica* in ima neprecenljivo ljubiteljsko ceno, ker je teh znamk v taki barvi zelo malo. Ante Gaber je bil tudi urednik prvega slovenskega filatelističnega lista *Kolektor*, ki je izhajal v letih 1924–1933, in priloge *Filatelija* v časniku *Jutro*. (V vsaki številki časnika je bila rubrika oziroma priloga *Filatelija*.)

Svoje raziskovalne izsledke o *Verigarjih* je objavljajl v tujih filatelističnih časnikih (Avstriji, Nemčiji itd.). Njegovo raziskovalno delo o prvih slovenskih znamkah je postalo temelj za izid priročnika, ki obravnava vso zgodovino in tehnologijo nastanka *Verigarjev*. Priročnik (*Priročnik maraka jugoslavenskih zemalja*, svezak 4, 5, 6 i 7) je v letih 1945–1947 v Zagrebu izdala Filatelistična

Portret našega rojaka Anteja Gabra (1883–1954), priznanega filatelističnega eksperta za *Verigarje*.

zveza Hrvaške. Vse do smrti, 9. 1. 1954 v Ljubljani, je Ločan Ante Gaber veljal za največjega eksperta prvih slovenskih znamk – *Verigarjev*.

Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka

Plaketa Evropske federacije filatelističnih zvez evropskih držav (FEPA) Filatelističnemu društvu Lovro Košir Škofja Loka (2016).

filatelisti med mladimi filatelisti s Švedske, Finske, Belgije in Nizozemske na filatelistični razstavi EUROPHILA v Belgiji (Maasmechelen) in na Finskem (Vaasa) celo najboljši.

Ob vsaki filatelistični razstavi društvo izda tudi priložnostno kartico, dopisnico, maksimum karto, pisemsko ovojnico in vedno tudi priložnostni poštni žig. S tem poštnim dokumentom je za vedno ovekovečena vsaka razstava, ki bo tudi zanamce spomnila na čas, kdaj, kje in zakaj je bila organizirana neka filatelistična prireditev (npr. razstava, simpozij, okrogla miza, delavnica itd.).

Največja potrditev uspešnega delovanja društva pa je nagrada Evropske federacije filatelističnih zvez evropskih držav (FEPA), ki s posebno plaketo občasno nagradi pet najboljših filatelističnih društev oziroma klubov iz petih

Leta 1949 so filatelisti v Škofji Loki ustanovili Filatelistično društvo (FD). Ime društva so izbrali kar po pobudniku poštne znamke Lovrencu Koširju. Ob vsaki okrogli obletnici društvo izda *Zbornik*. Veliko pa je bilo o delovanju društva napisanega tudi že v strokovni filatelistični reviji *Nova filatelija*, ki jo izdaja Filatelistična zveza Slovenije.

Na tem mestu se bomo osredotočili le na pomembnejše dosežke društva. Dvakrat so loški filatelisti organizirali državno filatelistično razstavo, in sicer leta 1992, prvo v samostojni državi Sloveniji, in drugo leta 2004. Štirikrat so priredili mednarodne filatelistične razstave EUROPHILA 2004, MA-GE-LO PHILA 2009, EUROPHILA 2012 in EUROPHILA 2019.

Na vseh teh tekmovalnih razstavah v Škofji Loki so loški filatelisti v konkurenci s filatelisti s Švedske, Finske, Belgije, Nizozemske, Nemčije in Luksemburga s svojimi zbirkami dobili več zlatih, srebrnih in bronastih priznanj. Dvakrat so bili mladi loški

evropskih držav. Leta 2016 je bilo med temi izbranci tudi Filatelistično društvo Lovro Košir Škofja Loka, in sicer za uspehe pri popularizaciji filatelije med mladino (mentorstvo na filatelističnih krožkih po šolah), organiziranje državnih, mednarodnih in drugih promocijskih filatelističnih razstav ter sodelovanje članov s svojimi eksponati na državnih, mednarodnih in svetovnih razstavah.

Nekaj članov društva je prejelo najvišja priznanja Filatelistične zveze Slovenije, ker so izpolnili posebne kriterije za odličja – zaslužni filatelista – zlato, srebrno in bronasto priznanje, kot najvišje filatelistične nagrade v Sloveniji.

Med 24 filatelističnimi društvi pod okriljem Filatelistične zveze Slovenije je FD Lovro Košir v zadnjih šestih letih doseglo tretje, drugo in leta 2018 prvo mesto, skupaj s Filatelističnim društvom Ljubljana, med vsemi filatelističnimi društvi, registriranimi v Sloveniji.

Največkrat pa društvo sodeluje s svojimi razstavami na raznih prireditvah z drugimi društvi in ustanovami, kot so npr. Osnovna šola Škofja Loka – Mesto, Glasbena šola Škofja Loka, Loški muzej Škofja Loka, Prostovoljno gasilsko društvo Škofja Loka, Škofjeloški pasijon, Historial, Smučarski klub Alpetour – pokal Loka itd. Na teh promocijskih razstavah se še le pokaže, kako se lahko s filatelističnim gradivom nazorno prikaže dogodek, ki je razumljiv vsakomur ne glede na to, če nekoga filatelija zanima ali ne. In na vsaki taki razstavi se še enkrat potrdi reklo, da filatelija niso samo znamke v albumih, temveč predvsem razno drugo filatelistično gradivo: dopisnice, pisemske ovojnice, razglednice, poštni žigi itd.

Zaključek

Praznovanje 70. obletnice delovanja Filatelističnega društva Lovro Košir Škofja Loka je bilo združeno z obeleženjem 215-letnice rojstva in 140-letnice smrti pobudnika poštne znamke Lovrenca Koširja, katerega ime nosi loško društvo, ter 100-letnico izida prvih slovenskih znamk – *Verigarjev*, ki so jih po osnutkih akademskega slikarja Ivana Vavpotiča tiskali v Ljubljani in na Dunaju. Loški rojak Ante (Anton) Gaber je poskrbel, da so se tiskarske in druge posebnosti teh znamk razširile po celem svetu in so po stotih letih le še bolj iskane, povpraševanje po teh znamkah pa je precej večje od ponudbe.

Vse te dogodke je povezala tekmovalna mednarodna razstava Europhila 2019 v Sokolskem domu, v organizaciji loškega filatelističnega društva, na kateri so svoje eksponate predstavili filatelisti iz Belgije, Švedske, Finske in FD Lovro Košir Škofja Loka. Med eksponati moramo omeniti zbirki *Lovrenc Košir in poštna znamka* ter *Verigarji, prve slovenske znamke 1919/1921*. Ob tej razstavi so bili izdani tudi dva priložnostna poštna žiga, ilustrirana dopisnica in *Zbornik*.

Ob 80-letnici Loškega muzeja Škofja Loka je kustosinja Biljana Ristić v Galeriji Ivana Groharja pripravila razstavo *Z nami praznujejo*, kjer so svoje eksponate predstavila društva, klubi in šole, ki so v letu 2019 praznovali okrogle obletnice delovanja (Šolski center Škofja Loka 130-letnico, Smučarski klub

Alpetour 90-letnico, Nogometni klub Ločan 90-letnico, Glasbena šola Škofja Loka 70-letnico, Društvo upokojencev 70-letnico in FD Lovro Košir 70-letnico), ki je lepo zaobjela vse dogodke družbenega in kulturnega življenja v mestu s srednjeveško podobo v preteklih desetletjih, med temi tudi jubileje iz poštne zgodovine Škofje Loke, opisane v tem članku.

VIRI IN LITERATURA:

Bezljaj Krevelj, Ljudmila: Težave, zdrahe in zamere ob izdajah prvih slovenskih znamk.

V: *50 let Filatelističnega društva »Lovro Košir« Škofja Loka : 1949–1999 : zbornik*, Škofja Loka : Filatelistično društvo »Lovro Košir« Škofja Loka, 1999, str. 57–74.

Cerkvenik, Janez: Na rob 120-letnice smrti Lovrenca Koširja. V: *50 let Filatelističnega društva »Lovro Košir« Škofja Loka : 1949–1999 : zbornik*, Škofja Loka : Filatelistično društvo »Lovro Košir« Škofja Loka, 1999, str. 13–17.

Priručnik maraka jugoslavenskih zemalja svezak 4, 5, 6, 7. Zagreb : Filatelistički savez Hrvatske, 1045–1947.

Slike k slovenskemu biografskemu leksikonu. Gaber Ante. V: *Ilustrirani Slovenec : tedenska priloga Slovenca* 3/1927, št. 14 (3. april 1927), Ljubljana : F. Kulovec, 1927, str. 107

Slovenski biografski leksikon : 1925–1991. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2009. Na povezavi: <https://www.slovenska-biografija.si/>